

Práce s texty

Citace

- Kniha, kapitola, paragraf
- Strany jen u překladů

Textová kritika a ediční práce

- Autograf a opisy
- Tendenční úpravy
- Ostatní změny
- Chyby a vynechávky vzniklé z nepozornosti opisovačů nebo z jejich malé znalosti, či přímo neznalosti jazyka památky,
- mechanická poškození rukopisu, jenž třeba po celá staletí nemusel být chráněn před vlhkostí, zašpiněním, nešetrným zacházením, před poškozením od myši a podobně.
- Ediční práce velmi náročná

- Odborník provádí dvojí textovou kritiku rukopisu nebo tištěné podoby pramene: je to takzvaná
- vyšší textová kritika, kdy jej zajímá, kdo byl autorem textu, kdy a kde žil i pracoval, jaké zprávy, případně které starší prameny se mu dostaly do rukou a jak s nimi zacházel, jakého byl náboženského nebo politického přesvědčení, jaké vlivy na něho působily a podobně.
- Jde tudíž o kritiku, již můžeme nazvat historickou.

- Nižší textová kritika
- se zabývá filologickou stránkou spisu, chybami, které v něm vznikly při opisování, snaží se opravit nebo odstranit vše, co do díla původně prokazatelně nepatřilo. Velmi důležité je vyznačit pozdější vpisky, takzvané interpolace, a jedním z nejobtížnějších úkonů práce s rukopisem je doplnění mezer, filology zvaných lacuny, jež mohou vzniknout přehlédnutím části textu opisujícím nebo různými vnějšími vlivy.

Tam, kde nejde jen o opravu zjevné, kupříkladu gramatické chyby, musí příslušný filolog navrhouvanou podobu určitého slova anebo návrh zaplnění lacuny obhájit před ostatními odborníky. Na základě jejich souhlasu je pak k významné opravě připojeno jeho jméno (ve zkratce).

- Vydavatel edice (editor) je povinen, zvláště pokud je editorem prvním , shromáždit všechny dostupné rukopisy a porovnat je mezi sebou (tzv. *collatio manuscriptorum*). Kolací zjistí, který text byl podle kterého přepsán, jaký je jejich stav, a pokusí se rekonstruovat zdroj, z něhož celá rukopisná tradice vychází.
- Takový zdroj se nazývá archetyp, rukopis, který již fyzicky neexistuje, ale ukazují na něj určité zvláštní shody v rukopisech dochovaných.
- Archetyp je pak vlastně naší jedinou spojkou mezi tím, co dnes máme k dispozici, a autorovým originálem.
- Více na sobě nezávislých tradic

- Stemma
- či jinak řečeno filiace rukopisů, graficky vyjádřená genealogie rukopisné rodiny.
- Praefatio

Kritické edice

- Při porovnávání dochovaných rukopisů se také zjistí všechna místa, kde se text mezi sebou liší. Editor se pak ve vydaném textu bude držet verze nejkvalitnější, nejbližší archetypu, a tím i autografu,
- Čtenář a zvláště uživatel edice, který má odborný zájem, má právo znát podobu všech existujících opisů. Tu najde v kritickém aparátu
- Díky němu vidí před sebou všechny editorem shromážděné a porovnané rukopisy

- V kritických aparátech edic pramenů najdeme hlavně různočtení čili rukopisné varianty

Také návrhy na úpravy slov nebo jiných úseků textu, které editor nebo další odborníci podávají, upozornění na lacuny či návrhy na jejich vyplnění.

Rukopisy jsou často označeny tzv. sigly (např. V pro codex Vaticanus)

Čtenář tu může být seznámen také se zdroji, jež autor vydávaného pramene využil, nebo které naopak využily

tohoto textu, na počátky nových stran³ (kde se nejnáze může ztratit například celá další stránka textu), a pokud je rukopis má, pak i na ilustrace nebo glosy a jiné prvky.

- Malý nahoru odsazený křížek často v edicích znamená *crux philologorum* a označuje v textu místo, které se do doby vydání zatím nikomu nezdařilo přeložit
- Grafické značky jinak nemusí být u všech edic stejné

Kritický aparát versus poznámky

- **a)** *atramento rubro et viridi scr. 1; titulus deest 2; Incipit prologus Remberti in vitam*
- *S. Anscharii episcopi et confessoris 3a; Incipit praefatio de vita sanctissimi patris*
- *Ansgarii de legatione eius B 1; Incipit vita sancti Ansgarii archiepiscopi. Salutatio B*
- *3. b) deest 3a. c) ac diligendis des. 3a. d) monasterio 3a. e) deest 3a. f) Ansgarii B 1. 3*
- *constanter. g) is e corr. 1; perhenne 2; perennem perpetue f. 3a; perennem f. B 1. 3. h) illo*
- *3a. i) fid. pr. 3a. k) Deum 3a. l) deest 3a, ubi semperque. m) eo p. 3a. n) deest 3a. o) premiis*
- *nobis vere 3a. p) deest 2.*
- **1)** *Corbeiae veteris in Gallia. Manifestum, errare Adamum Bremensem (I, 36), qui Novam*
- *Corbeiam intelligit. D. 2) Significatio nominis Anscharii est 'prope littus' vel 'ripam' ('on*
- *shore' Angl.), indeque manarunt illa toties ab Anschario repetita platearum, portarum,*
- *pontium nomina in Hamburgensi civitate: 'Schar-Markt, 'Scharthor, Maria to dem Schare'*
- *etc.; cf. Glossarium ad Neocori Chronicon Dithmarsicum 'Schar' et 'Underschar'. D. Sed*
- *rectius Lappenberg, ap Schmidt I. I. p. 539, de vocabulo 'gar, ger' cogitavit; cf. Förstemann,*
- *'Namenbuch' I, p. 106.*

Nejčastější praxe

- Řádky označeny po pěti, kritický aparát se vztahuje k jednotlivým z nich

Ukázka rukopisu

